

INDTRYK FRA EN DEL
AF DET SYDLIGE VESTGRØNLAND
I SOMMEREN 1970

Af Jakob Janussen

De besøgte steder og opholdenes varighed: Holsteinsborg 2 uger, Godthåb 2 uger, Julianehåb 2 dage, fåreavlerbygden Qagssiarssuk 2 dage og Narssaq godt 2 uger, hvoraf det meste af tiden blev tilbragt på en ensomt beliggende fårefarm.

De iagttagelser, hvis hovedessens søges kategoriseret i stærkt forenklet form, er indhøstet under vidt forskellige forhold og i lige så forskelligartede situationer. En god del er indsamlet under en 11 dages meget inspirerende og engagerende arbejds-politisk konference om Grønlands fremtid på Knud Rasmussens Højskole i Holsteinsborg. Konferenceforløbet var meget intensivt i den forstand, at vi til tider kørte nærmest i døgndrift, og at vi under visse diskussioner og debatter måtte mobilisere alt, hvad vi havde i os af argumenter. Simpelthen måtte give os helt ud. Andre er gjort under en samtale med fiskere, der stod på en kaj med bajere i hånden og solgte noget af deres fiske- og hvalfangst. Andre igen under en langvarig samtale med topfolk i Grønlands arbejderbevægelse. Visse indtryk stammer fra sluttede kredse, der nærmest må betegnes som Grønlands øvre sociale lag. Der er også indtryk bundfældet under meget stilfærdige og mindre stilfærdige samvær med min nærmeste familie. Andre har jeg suget ind til mig under en helt eventyrlig sælfangst, hvor der ikke blev sagt ret meget, men hvor sanserne til gengæld var sat i højeste alarmberedskab, sejlene i en speedbåd imellem storisen 50–60 km fra de yderste øer. Endvidere har jeg indhøstet en masse indtryk ved at tale med „manden på gaden“. Sluttelig under besøg i hjem, som jeg ikke kendte, men som jeg nu er lykkelig for at have lært at kende. Oven på og under alt dette har jeg somme tider holdt min mund lukket og holdt øjne og ører åbne.

I alle besøgte byer er den danske dominans i bybilledet meget slående, nærmest alarmerende i Godthåb. Det er stadigvæk sådan, at de allerfleste ledende og halvledende poster er bemandet med danskere. Hvorfor det er sådan skulle ikke være nødvendigt at gøre rede for. Det skal blot kort nævnes, at de sidste to årtiers ændringsproces i det grønlandske samfund har været enorm voldsom, og at denne nær-

Knud Rasmussens højskole i Holsteinsborg.

Foto: H. C. Petersen.

mest har haft karakter af en hektisk danisering. Det danske islæt er meget markant, ikke blot fordi danskerne sidder i mange ledende poster, men også fordi danskerne efterhånden danner en ganske stor befolkningsgruppe i Grønland. Således boede der i Grønland ved udgangen af 1968 38.378 personer født i Grønland og 7.261 personer født uden for Grønland, d. v. s. hovedsagelig danskere. – Generelt må man sige, at alle kategorier af danskere – på godt og ondt – er repræsenterede i Grønland. Der findes ikke så få danskere, der solidariserer sig med den grønlandske befolkning og betragter Grønland som deres hjemsted om ikke for al evighed så dog for en ganske god årrække fremover. Jeg har stiftet bekendtskab med en del unge grønlandsk-danske hjem, som danner rammen om et meget rigt og aktivt familieliv. Dog findes der sandelig også danskere, som opfører sig som om, de har levet og hersket i dette land (Grønland) i årtusinder.

Det har hidtil blandt grønlænderne været almindeligt accepteret, at der under det grønlandske samfunds eksplosionsagtige udviklingsperiode var ledende og halv-

ledende funktioner, der naturligt kun kunne køres af danskere. Det er også stadigvæk accepteret, at der endnu behøves mange danskere i Grønland, hvis det nye grønlandske samfundsmaskineri skal holdes i gang. Dog kan man ikke længere frigøre sig fra den tanke, at der er kommet et nyt moment i billedet. Det synes som om en del danske ledere foretrækker danske underordnede, altså folk de selv kan tale med, selv om der er kvalificerede grønlændere, der er parate til at overtage visse funktioner. Mand og mand imellem tales der om danske „strandvaskere“, der kun fungerer ved, at de hele tiden må spørge deres grønlandske kolleger, hvad de skal gøre i den og den situation. Det er udmærket, at de i det hele taget spørger deres grønlandske medarbejdere; men nogle af dem fungerer udelukkende ved at trække på deres grønlandske medhjælperes viden om tingene og erfaring. Hvem høster så den økonomiske gevinst af et sådant foretagende? Det er i hvert fald ikke grønlænderne. Jeg spurgte en mand, der har 13 års erfaring fra et hårdt fiskeri ved Grønland, om disse „strandvaskere“ ikke finder det umoralsk og ydmygende, at de sidder i fede jobs, de knap nok er kvalificerede til at have. Svaret kom prompte: „De er uden hæmninger.“ – Der findes grønlændere, der har slidt og slæbt for at leve op til det nye samfunds krav og forventninger om, at de efterhånden overtager nogle af de ledende funktioner. Når de så gang på gang bliver forbigået og „strandvaskerne“ foretrukket frem for dem, så er det ikke så mærkeligt, at de har resigneret eller er på vej til at resignere. Vi er i Grønland på vej til at miste en del af disse mennesker, fordi de trætte af at vente og desillusionerede ved gentagne gange at blive forbigået er begyndt eller begynder at spekulere på at søge andre græsgange, hvor man bedre forstår at sætte pris på deres kvalifikationer. – Sørgeligt er det endvidere, at der i mere end et par tilfælde har været fejludnævnelser af grønlændere til topstillinger. Et par af dem sidder nærmest som paradefigurer, og det er just ikke den slags, vi har brug for i Grønland.

En anden eller tredje implikation af den danske dominans er, at der er opstået en gruppe grønlændere, som til daglig arbejder sammen med danskere, og som vitterligt – som de selv fremhæver – er mere kvalificerede end deres danske kolleger af den meget væsentlige grund, at de kan tale grønlandsk og kender til den grønlandske tankegang. Disse grønlændere får en løn, som absolut er meget pæn i forhold til den løn, en grønlandsk arbejdsmand får, men som altså er en hel del lavere end danskerens. Ganske naturligt sammenligner grønlænderen sin situation med sin danske kollegas, men en sådan sammenligning får det til følge, at han slet ikke sammenligner sin situation med den jævne grønlænders. Dermed er han godt på vej til i realiteten at indtage en fuldstændig usolidarisk holdning over for den jævne grønlandske befolkning. En sådan holdning er desværre slet ikke ualmindelig længere, hvor meget de øvre grønlandske sociale lag end benægter, at det er tilfældet.

Endnu en implikation af den danske dominans er, at den jævne grønlander begynder at tvivle, om den nuværende samfundsmæssige kurs nu også er rigtig. Nogle har ganske vist tvivlet længe, men de har været ude af stand til at argumentere meningsfuldt mod den nuværende kurs. Disse tvivlere har hidtil indtaget en resignerende holdning. Når de så hører, at der findes et alternativ til den nuværende kurs, og at der kan argumenteres artikuleret og meningsfuldt for et sådant alternativ, så liver de pludselig op. En sådan live-op var meget almindelig, efter at Grønlands radio havde sendt en times uddrag af sprogdebatten fra konferencen i Holsteinsborg. Flere gange hørte jeg en bemærkning om, at når nogen udtaler sig så frejdigt og alligevel så respektløst om det grønlandske sprog og den grønlandske kultur, så må de også finde sig i, at vi svarer igen med samme mønt og helst med noget, der er bedre og hårdere.

De store grønlandske årgange fra halvtredserne er begyndt at sætte deres præg på den grønlandske beskæftigelsessituation. Der har især været tale om en meget langvarig sæsonarbejdsløshed under det meste af vinteren og langt frem til sommeren, da fiskeriet endelig kom i gang og skabte gode beskæftigelsesmuligheder. Sporene fra arbejdsløshedsperioden er unægtelig tydelige og skræmmende. Det skulle være tilstrækkeligt at anføre en enkelt ting, og det er det ret udbredte drikkeri blandt de helt unge. Før ungdomsarbejdsløsheden satte ind, så det ud som om, den unge generation var ved at vænne sig til de ændrede omgivelser og ikke behøvede at flygte fra en del af tingene via flasken; men nu er der unægtelig sket et tilbagefald.

Den grønlandske ungdom har stiftet et mere eller mindre glimtvis bekendtskab med verden uden for Grønland via film, radio, aviser, skoleophold i Danmark o. s. v. Længslen efter at vide noget mere om det store udland er meget udbredt, samtidig med at blomsten af den færdiguddannede ungdom har en meget prisværdig følelse af, at den må vise sin solidaritet over for det grønlandske samfund ved at blive der og arbejde. Denne blomst og den før omtalte gruppe af grønlandere, som er begyndt eller begynder at spekulere på at søge andre græsgange, fortjener al mulig opmuntring og støtte.

Den før omtalte danske dominans gør sig i meget høj grad gældende inden for erhvervslivet. I kraft af større erfaring, kendskab til det økonomiske livs kringelkroge og gode kontakter i Danmark har danskerne meget let ved at konkurrere med grønlandske erhvervsfolk; men der er tegn og beviser på, at enkelte grønlandere har lært at sælge deres varer endda meget effektivt og med et ikke så ringe økonomisk udbytte.

Noget af det mest positive, der sker inden for erhvervslivet i Grønland, er andelsbevægelsens begyndende udbredelse. Den er mest synlig på brugsforeningsområdet, hvor den unge og yngre generation er glædelig aktiv. En spæd begyndelse

til at producere og handle med grønlandske produkter (kød især) er gjort i Holsteinsborg. Eksperimentet er meget spændende, og der er al mulig grund til at krydse fingrene for, at det lykkes. Chancerne for, at det lykkes, må siges at være gode, fordi befolkningen i Holsteinsborg er et meget vågent og driftigt folkefærd.

Den grønlandske fåreavl er efter en katastrofevinter i 1966-67 godt på vej op igen, og der arbejdes fra fåreavlssammenslutningens side for at lave generelle bestemmelser for erhvervet, så avlerne står bedre rustede over for de hårde vintre. At være fåreavler – især nybygger – er ensbetydende med et hårdt slid; men i udprægede fåreavlsdistrikter kan man ikke undgå at mærke, at fåreavlererhvervet er et i meget høj grad selvhjulpent erhverv. Det præger også de fleste fåreavlere.

Til slut kan jeg ikke lade være med at ofre nogle linier på at omtale det nystartede grønlandske trawlerfiskeri. Da den første statsejede trawler skulle til at fiske, blev skibet i overvejende grad bemanded med færøske fiskere, der skulle – blev det udtrykkelig understreget – virke som læremestre over for grønlandske fiskere. Således er en færøsk fisker ombord på trawleren „Nuk“ garanteret en mindsteløn på 1500 kr. om måneden, mens en grønlandsk fiskers mindsteløn kun er på 600 kr. Så længe trawleren fanger så meget fisk, at mindstelønnens størrelse kommer til at betyde forholdsvis mindre, og det tænkte læremester/elev forhold er i pagt med virkeligheden, så tror jeg, at den grønlandske fisker vil finde sig i at have en mindre løn end sin færøske kollega. Virkeligheden har imidlertid været den, at det har været så svært at skaffe færøsk mandskab til trawleren, at en del af den færøske besætning har bestået af nybegyndere på 16-17 år. Under disse omstændigheder er det svært for en grønlandsk fisker at finde sig i at nøjes med en garanteret mindsteløn, der er så meget lavere end en færøsk nybegynders, når den grønlandske fisker samtidig skal virke som læremester for de færøske nybegyndere. – Kære færing frænder, kan I være det bekendt? – Jeg synes stadigvæk, at Johan Nielsens bemærkning under folketingets debat om Grønland i foråret har sin gyldighed: „Et havgående grønlandsk fiskeri kan ikke udvikles udenom Færøerne.“ Lev op til det, færing frænder!